

въ игуменския съдъ. Тази последна юрисдикция била привилегия на манастиритъ, подарена тѣмъ съ хрисовули, въ които се предвижда сѣдебенъ духовенъ имунитетъ. Само игуменътъ е ималъ право да управлява и да сѣди всички, живѣещи въ чертата на манастирската областъ, включително селата, подарени на манастиритъ съ хрисовули. Никакви владетелци не сѣ могли да се мѣсятъ въ манастирската управа и сѣдъ нито „на сила кракъ да сложатъ“ въ манастирскитѣ села.

Българската черква е свързана нераздѣлно и съ художествения битъ на стара България. Ако първитѣ паметници на архитектурата се отнасятъ къмъ езическия периодъ (Абоба-Плиска), то на християнството се дължи появата на таквизъ грамадни базилики (царски черкви) все тамъ на Преспанското езеро, въ Преславъ и другаде — сега въ развалини.

Въ областта на тоническото изкуство черковата създаде тѣй наречения (богослужебенъ „български разпѣвъ“, преминалъ и въ Русия.

VII. Полиция.

Органи на полицията е имало въ жупитѣ, градоветѣ, селата и въ други селища (катуни), а предметътъ на полицията засѣгалъ безопасността и благосъстоянието на населението.

Въпрѣки невысокото развитие на управлението, все пакъ полицейската служба за безопасностъ не е била незнайна. Още Крумовото законодателство е имало за целъ да предупреди ширенето на разбойничеството, пиянството и просячеството, като вредителни за общата сигурностъ. Съ мѣрките, взети противъ пиянството и просячеството, Крумъ е искалъ да удари източника на много престѣпни деяния въ самия имъ коренъ, да ги предупреждава.

Стариятъ славяно-български обичай билъ — емството, т. е. взаимопоръчителната отговорностъ — въ села и жупи, споредъ който при извършени престѣпни деяния, особено при убийства и пожаръ, се възлагало на общини и жупни управи да отговарятъ за повредитѣ, нанесени чрезъ престѣпни деяния, на които творцитѣ били незнайни или мѣстната полиция не можела да открие. Тази взаимна отговорностъ за причинени повреди е била единъ видъ взаимно застраховане, и всѣки членъ на община или жупа ставалъ като доброволенъ полицейски агентъ за откриване на престѣпния авторъ, тѣй като инакъ всѣки е трѣбвало да плаща за причиненитѣ пакости.

Полицията особено се грижила за безопасността при пътуването на търговци презъ планински клисури и устия. Гледало се, да бждатъ запазени чужденцитѣ-търговци, наричани „любезни гости на царството“, за да могатъ да упражняватъ свободно своето занятие. Види се, че и голѣмитѣ пжтища, каквито е имало въ България, нѣкои останали още отъ римскитѣ времена, не ще да сѣ били напуснати и безъ полицейски надзоръ, тѣй като въ XIII и XVI вѣкове, споредъ сведенията на Вилхардуина и Хаджи-Калфа за десетъ дни се отивало въ Цариградъ. Царъ Иванъ Александъръ съ войската си презъ 1333 г. отъ Търново за Русокастро отишълъ за 5 дни.

Селската полицейска служба се е вършила отъ селскитѣ старей, кнезове и челници, спомагани въ случай на нужда отъ всички жители въ селото и жупата.

Чрезъ подобни мѣрки за безопасностъ твърде естествено се е спомагало и за оздравяване на благосъстоянието. Грижи за сиромаси, настанявани и приглеждани въ манастири, не липсвали, макаръ и въ зародишно състояние. Отецъ Иванъ Рилски обръща вниманието на царъ Петра върху този предметъ, като му казва: „да има за всички класове отворени очи и да бжде „благоприступенъ къ всѣмъ“.